

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА – ЗАСОБАМИ ІКТ

Доцент кафедри педагогіки та психології нашої академії Лариса Данильчук успішно захистила дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук на тему «Теорія і методика соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій». Захист відбувся на засіданні спеціалізованої вченої ради у Тернопільському НПУ ім. Володимира Гнатюка. Науковим консультантом виступила доктор педагогічних наук, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Хмельницького НУ, професор Людмила Романовська; опонували нашому дисертантові доктори педагогічних наук, професори Олена Караман (директор Навчально-наукового інституту Луганського НУ ім. Тараса Шевченка), Олег Спирін (директор Інституту модернізації змісту освіти) та Ірина Трубавіна (професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського НПУ ім. Г.С.Сковороди).

Актуальність теми дослідження дисертант обґрунтовує тим незаперечним фактом, що інтеграція України у світовий цивілізаційний простір поряд із позитивними результатами приносить певні ризики та проблеми. Серед останніх – торгівля людьми, що призводить до порушення прав і свобод людини, руйнування суспільної моралі, спричинює моральну деградацію та відчуженість особистості, поглиблює процеси втрати родинних зв'язків, провокує поширення депресивних синдромів, породжує суїцидальні тенденції, веде до зростання агресії та жорстокості у відносинах між людьми. Науковець стверджує, що труднощі суспільно-політичних трансформацій, низка кризових явищ, в тому числі безробіття, воєнні дії на території України, нецільове використання міжнародного та бюджетного фінансування негативно вплинули на якість життя людей, чим актуалізували потрапляння громадян у ситуацію торгівлі людьми. За таких обставин проблема торгівлі людьми набуває особливої гостроти, бо становить значну суспільну небезпеку та суперечить гуманістичним принципам розвитку сучасної цивілізації. У такому контексті важливе значення має відповідальне інформування суспільства про проблему торгівлі людьми як один зі злочинів проти особистості. Це обумовлює потребу створення нової атмосфери відносин у суспільстві, особливо у міжособистісних стосунках, а звідси впливає, що соціальна профілактика торгівлі люди-

ми засобами інформаційно-комунікаційних технологій стає одним із напрямів соціально-педагогічної діяльності.

Необхідність комплексного вивчення окресленої проблеми на різних рівнях наукового пошуку підтверджується наявністю суперечностей, що виникають на шляху її практичного вирішення: між декларуванням прав і свобод громадян та постійним їх порушенням; можливостями міжнародних інституцій щодо надання допомоги та національними потребами у вирішенні цієї проблеми; зростанням вимог до структур, що протидіють торгівлі людьми, та скороченням фінансування їх діяльності; між потребами нормативно-правового та науково-методичного забезпечення вирішення проблеми та його реально недостатнім рівнем; між вимогами до професійної підготовки соціальних працівників до соціально-профілактичної протидії торгівлі людьми та рівнем і масштабами такої підготовки; між реальним запитом населення щодо поінформованості про проблему торгівлі людьми, декларуванням урядових заходів у цьому напрямі та дійсним станом профілактичної діяльності, далеким від задовільного.

Вищезгадане обумовило мету дисертаційного дослідження: теоретико-методологічне обґрунтування й експериментальна перевірка дієвості методики соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Досягнення такої мети вимагало комплексу завдань. Насамперед, необхідно було визначити сутність і характеристики, основні чинники, фактори і наслідки суспільного явища «торгівля людьми» та зміст соціальної профілактики торгівлі людьми, дослідити її нормативне забезпечення, а також теоретико-методологічні основи й аргументувати необхідність застосування засобів ІКТ. Потребувала розробки, обґрунтування й експериментальної перевірки ефективності педагогічної системи та методики соціальної профілактики торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Крім цього, необхідно було висвітлити критерії, показники та рівні інформаційно-правової компетентності особистості як результату застосування педагогічної системи такої профілактики.

Провідна ідея дисертаційного дослідження ґрунтується на тому, що організована комплексна соціальна профілактика торгівлі людьми засобами ІКТ спрямована на мінімізацію факторів соціального ризику, актуалізує та

забезпечує підвищення рівня інформаційної обізнаності й особистої відповідальності людини, зміну її ментальної поведінки щодо проблеми торгівлі людьми.

Широкою була експериментальна база дослідження: дослідницько-експериментальна робота проводилась на базі Хмельницького НУ, Ніжинського ДУ ім. Миколи Гоголя, Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки, Одеського національного політехнічного університету, Ізмайльського ДГУ, Запорізького НУ, Кременецької ОГПА ім. Тараса Шевченка, відділу освіти Луїгунської РДА Луганської області. Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна». Згадані установи стали об'єктом успішного впровадження результатів дисертаційного дослідження у практику їх соціально-педагогічної діяльності. На різних етапах експериментальної роботи брали участь 86 фахівців, 28 експертів, 204 викладачі та 615 студентів ЗВО, 135 педагогів і 327 учнів закладів середньої освіти та їх 219 батьків (констатувальний етап), а також 147 викладачів і 215 студентів ЗВО, 168 педагогів і 483 учні закладів середньої освіти та 324 їх батьки (формувальний експеримент).

Наукова новизна і теоретичне значення дисертаційної роботи полягають у розробці, обґрунтуванні й експериментальній перевірці концептуальних засад педагогічної системи соціальної профілактики торгівлі людьми засобами ІКТ; в запровадженні у науковий обіг понять «інформаційно-профілактична кампанія», «інформаційно-правова компетентність особистості» й уточненні понять «торгівля людьми», «соціальна профілактика торгівлі людьми», «методика соціальної профілактики торгівлі людьми»; у подальшому розвитку наукових уявлень про нові виклики і тенденції, чинники та наслідки торгівлі людьми в Україні, а також положення профілактичного підходу і рівнів соціальної профілактики торгівлі людьми засобами ІКТ. Апробація результатів дослідження здійснена на 23 міжнародних і 17 всеукраїнських форумах.

Результати дисертації відображено у 61 публікації (4 монографії, 25 одноосібних статей у наукових фахових вітчизняних виданнях, 5 – у зарубіжних і 27 – у збірниках конференцій та інших виданнях).

Загальний обсяг дисертації – 544 сторінки; в ній використано 737 джерел, з яких 32 – іноземними мовами. Додатки займають 58 сторінок, 12 таблиць і 5 рисунків – 12 сторінок.

ДО ТАЄМНИЦЬ ПСИХОСЕМАНТИКИ

Темою дисертаційної роботи науковця кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Юлії Тимош на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук стала «Психосемантика моральної свідомості особистості». Дослідницькими пошуками, аналітикою й узагальненнями, формуванням висновків і рекомендацій керувала тоді ще кандидат, а нині доктор психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології нашої академії Наталія Савелюк. Успішний захист дисертації відбувся на засіданні Спеціалізованої вченої ради у Східноєвропейському НУ ім. Лесі Українки. Функції офіційних опонентів виконували доктор психологічних наук, завідувач кафедри загальної психології та психології розвитку особистості Одеського НУ ім. І.І.Мечникова, професор Зоя Кіреєва та кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології Київського НУ ім. Тараса Шевченка Таїсія Кириленко.

Актуальність свого дисертаційного дослідження молодий науковець бачить в тому, що духовність і моральність завжди були найважливішим фундаментом людини як особистості та запорукою гармонійного розвитку всіх потенційних можливостей її індивідуальності. Однак останнім часом спостерігається суттєве погіршення моральних взаємин між людьми, що поширюється як на старше, так і на молодше покоління членів соціуму. Проблема загострюється з огляду на засилля взірців агресивної та цинічної поведінки, знецінення моральних чеснот у сучасних ЗМІ та мережі Інтернет. У науковій літературі відсутнє комплексне вивчення рівнів морального розвитку сучасної української молоді, котра в період кризового реформування різних сфер суспільного життя виступає активною рушійною силою позитивних змін у сучасному соціумі, а тому особливо заслуговує на емпіричне системне дослідження рівнів її морального розвитку в складних умовах становлення національної державності. Соціальна значущість проблеми та недостатнє вивчення психологічних, а саме психосемантичних, особливостей моральної свідомості з позицій суб'єктивного підходу зумовили вибір теми дисертаційних пошуків. Метою роботи стало теоретичне обґрунтування й емпіричне дослідження психосемантичних особливостей та особистісних корелятів моральної свідомості на різних етапах і рівнях її розвитку.

Відповідно, мета визначила зміст і спрямованість конкретних завдань з вивчення проблематики, передбаченої темою дисертації: систематизація основних філософських, загальнона-

укових і психологічних підходів до визначення поняття «моральна свідомість» та розкриття специфіки її аналізу в межах сучасної психосемантики; емпіричне дослідження основних рівнів і стадій розвитку моральної свідомості, її зв'язку з морально-етичною відповідальністю та структурою цінностей студентів; експериментальне вивчення особистісних корелятивів і факторної структури високого, середнього і нижнього ступенів сформованості постконвенційного рівня моральної свідомості студентської молоді; психосемантичне дослідження структури моральної свідомості студентів у сукупності чуттєвої тканини, системного морального значення та особистісного смислу.

Наукова новизна дисертаційної роти полягає в тому, що дослідниця вперше цілісно теоретично й емпірично обґрунтувала психосемантичну структуру моральної свідомості на прекоконвенційному, конвенційному і постконвенційному рівнях її розвитку; виокремила, проаналізувала та проінтерпретувала зв'язки факторних структур моральної свідомості з базовими особистісними рисами та морально-етичними настановами; запропонувала авторську модель визначення психосемантичного простору моральної свідомості особистості як індивідуальної системи значень і ознак індивідуального та культурного надбання. Науковець уточнила і поглибила ідеї щодо чуттєвої тканини як сукупності конотативних й асоціативних значень, положення про психологічні засади розвитку та функціонування моральної свідомості особистості.

Практичне значення дослідження полягає в можливостях використання його результатів в освітньо-виховній роботі з молоддю для втілення базових засад особистісно-орієнтованого підходу до навчання і виховання особистості; при формуванні програми моніторингу рівня розвитку моральної свідомості населення, при прогнозуванні та моделюванні моральної поведінки сучасної української молоді, при вдосконаленні змісту програм, підручників і посібників, при підготовці дидактичних матеріалів для навчальних дисциплін «Психологія особистості», «Прикладна психолінгвістика», «Наративна психологія», «Соціальна психологія» та інших.

Результати дослідження знайшли своє застосування у навчально-виховному процесі Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки, НУ «Острозька академія», Центральноукраїнського ДПУ ім. Володимира Винниченка, Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка та нашої академії. Матеріали дисертаційного пошуку оприлюднені на 15 наукових конференціях, в 13 одноосібних наукових працях, 5 – у збірниках наукових праць і матеріалах наукових конференцій.

Науковою перспективою проблематики дослідниця вважає розробку комплексної психологічної програми, спрямованої на моральний розвиток студентів з урахуванням особливостей юнацького віку та змістових особливостей різних рівнів моральної свідомості молоді людини.

ДИСЕРТАЦІЙНИЙ ЗОРЕПАД

«Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання підлітків засобами дзвонарства» – таку оригінальну тему для дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук обрала асистент кафедри гри на музичних інструментах і вокально-хорових дисциплін Ліна Ільчук. Її науковими пошуками керував Богдан Кіндратюк – доктор мистецтвознавства, професор кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника. Успішний захист дисертації відбувся на засіданні Спеціалізованої вченої ради у цьому ж закладі вищої освіти. Опонентами виступали доктор педагогічних наук, завідувач кафедри естетичного виховання і технологій дошкільної освіти Харківського НПУ ім. Г.С.Сковороди Наталія Тарарак і кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького ДПУ ім. Михайла Коцюбинського Людмила Василевська-Скупа.

Тематика дисертаційного дослідження асистента кафедри теорії і методики дошкільної і початкової освіти Оксани Швець лежить на межі літературної та педагогічної творчості – «Підготовка майбутніх вихователів дитячих навчальних закладів до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності». Керівником дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук виступала доктор педагогічних наук, проректор з наукової роботи нашої академії, професор Валентина Бенера. Успішний захист дисертації відбувся на засіданні Спеціалізованої вченої ради у Рівненському державному гуманітарному університеті. Опонували нашому дисертантові доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського НПУ ім. К.Д.Ушинського, дійсний член НАПН України, професор Алла Богуш і кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) ім. професора Т.І.Поніманської Рівненського ДГУ Ольга Щадюк (Падалка).

Над дисертаційним дослідженням «Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва» асистент кафедри гри на музичних інструментах та вокально-хорових дисциплін Лариса Соляр працювала під керівництвом доктора мистецтвознавства, професора кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника Богдана Кіндратюка. Успішний захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук відбувся на засіданні Спеціалізованої вченої ради у цьому ж закладі вищої освіти. Опонентами виступали доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького ДПУ ім. Михайла Коцюбинського Валентина Фрицюк і кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства НПУ ім. М.П.Драгоманова Ольга Мельник.

(Детальніше в наступному номері)

(За матеріалами наукової частини)